УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ЗА СПЕЦИЈАЛНУ ЕДУКАЦИЈУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ
ВЕЋЕ ЗА МАСТЕР, СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ И ДОКТОРСКЕ СТУДИЈЕ
НАСТАВНО-НАУЧНО ВЕЋЕ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Тема: КАРАКТЕРИСТИКЕ ЈЕЗИЧКИХ ПОРЕМЕЋАЈА КОД ОСОБА СА ВАСКУЛАРНОМ ДЕМЕНЦИЈОМ

Кандидат: Славица Василијевић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на основу члана 50. тачка 17. Статута Факултета, као и на основу предлога Већа за мастер, специјалистичке и докторске студије и предлога Одељења за логопедију, на седници одржаној 15.03.2022. године, донело је Одлуку о образовању Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације под називом КАРАКТЕРИСТИКЕ ЈЕЗИЧКИХ ПОРЕМЕЋАЈА КОД ОСОБА СА ВАСКУЛАРНОМ ДЕМЕНЦИЈОМ, кандидаткиње Славице Василијевић, мастер логопеда и студента докторских академских студија.

У Комисију су именовани:

др Миле Вуковић, редовни професор, ужа научна област *Поремећаји језика*, запослен на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабран је у звање редовног професора 16.03.2011. године (предложени ментор);

др Славица Голубовић, редовни професор Универзитета у Београду – Факултета за специјалну у пензији, ужа научна област *Поремећаји језика.* Изабрана је у звање редовног професора 30.03.1998. године;

др Надица Јовановић-Симић, редовни професор, ужа научну област *Поремећаји комуникације у логопедији*, запослена на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабрана је у звање редовног професора 16.03. 2011. године;

др Бојана Дрљан, доцент Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, ужа научну област *Поремећаји језика*, запослена на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабрана је у звање доцента 27.10.2022. године;

др Елка Стефанова, редовни професор, ужа научну област *Неурологија,* запослена на Универзитету у Београду – Медицинском факултету. Изабрана је у звање редовног професора 22.06.2016. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ

Славица (Радослав) Василијевић, рођена је 12.07.1970. у Пожаревцу, Република Србија. Основну школу завршила је у Малом Црнићу, а средњу медицинску школу у Пожаревцу. Школске 1990/91. уписала је Педагошку академију у Крушевцу, коју је завршила 1992. године и стекла стручни назив – *Васпитач предшколских установа*. Дефектолошки факултет Универзитета у Београду уписала је 1992/93. године. Дипломирала је 1996. године на Смеру за логопедију и стекла стручни назив *Дипломирани дефектолог*. Мастер академске студије уписала је на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију, студијски програм Логопедија школске 2016/17. године. Мастер рад одбранила је 11.7.2017. године и тиме стекла стручни назив *Мастер логопед* (просечна оцена на мастер студијама је 9,40). Школске 2017/18. године уписала је докторске академске студије на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију, студијски програм *Логопедија*. Положила је све испите предвиђене планом и програмом докторских академских студија са просечном оценом 9,20.

Славица Василијевић је запослена у дому здравља „Нови Београд“ на радном месту логопеда. Такође, ангажована је у Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање – као члан Комисије за право на одсуство са рада ради посебне неге детета.

Члан је Удружења логопеда Србије и Друштва дефектолога Србије. Учествовала је на више националних симпозијума и конференција.

Приказ научних и стручних радова кандидаткиње са оценом

Славица Василијевић објавила је укупно четири рада. У наставку следи кратак приказ објављених радова.

1) Golubović, S., Ječmenica, N., & Vasilijević, S. (2020). Procena gramatičkog znanja dece predškolskog uzrasta korišćenjem TROG testa: preliminarno istraživanje. *Inovacije u nastavi, 33*(2), 70-85. doi:10.5937/inovacije2002070G

У раду су истраживане карактеристике граматичких способности код деце предшколског узраста и утицај одређених фактора на ниво усвојености граматичког знања. За процену граматичких способности примењен је Тест разумевања граматике – ТРОГ. Утврђене су статистички значајне разлике у нивоу усвојености граматике између деце различитог узраста и закључено да се граматичке способности са узрастом повећавају. С друге стране, нису утврђене статистички значајне разлике у постигнућу на тесту између дечака и девојчица, нити су добијене статистички значајне разлике у сумарном скору на Тесту у односу на образовни ниво мајки. Комисија сматра да је рад значајан за теоријско уобличавање теме докторске дисертације.

2) Vasilijević, S. (2019). Receptivna disfazija kod dece predškolskog uzrasta/ Receptive language disorder in children of pre-school,In M. Nikolić & M.Vantić-Tanjić (Eds.),

*Improving the quality of life of children and youth, Conference proceedings (*str.135-142). Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih; Univerzitet u Tuzli - Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

У раду су приказане карактеристике поремећаја језика код рецептивне форме развојног језичког поремећаја (РЈП), као и диференцирање овог поремећаја од сличних поремећаја у говорно-језичком развоју. Истакнути су значај ране детекције и благовременог укључивања деце у логопедски третман. Такође, дискутовано је о начину манифестовања овог поремећаја у периоду адолесценције, као и могућем утицају РЈП на академска постигнућа и социјализацију. Комисија оцењује да је рад значајан за теоријско уобличавање докторске дисертације и да је у вези са предложеном темом.

3) Vasilijević, S. & Vuković, M. (2020). Neki aspekti stečene afazije kod dece /Some aspects of acquired aphasia in children, In M. Nikolić, & M. Vantić-Tanjić (Eds.), *Improving the quality of life of children and youth, Conference proceedings* (str. 179-184). Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih; Univerzitet u Tuzli – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Рад се бави разматрањем клиничких манифестација стечене афазије код деце. Приказани су лингвистички и когнитивни знаци афазичког поремећаја у различитим фазама опоравка након стечене лезије мозга. Такође, дискутовано је о карактеристикама афазије у односу на етиологију и локализацију мождане лезије. Најзад, рад се бави ближим одређивањем природе стечене дечје афазије, с циљем конципирања и избора адекватног приступа третману. Комисија сматра да је рад значајан за теоријско уобличавање докторке дисертације и да је повезан с предложеном темом.

4) Vasilijević, S., Vuković, M., & Jerkić, L. (2021). Cognitive and language deficits in vascular dementia. *Acta Medica Medianae*, *60*(3),80-89. doi:10.5633/amm.2021.0312

У овом раду су на систематичан начин анализирани и приказани досадашњи емпиријски подаци о језичким и когнитивним дефицитима код различитих типова васкуларне деменције. Истакнут је значај процене језичких и когнитивних функција за препознавање васкуларне деменције и њено диференцирање од деменције која се испољава код дегенеративних болести праћених деменцијом. Аутори наводе значај благовременог дијагностиковања стеченог когнитивног поремећаја васкуларног порекла ради адекватнијег приступа третману. Комисија сматра да је рад директно повезан с темом докторске дисертације, јер се бави анализом емпиријских података из релевантне литературе о васкуларној деменцији.

Комисија сматра да објављени радови Славице Василијевић припадају ужој научној области Поремећаји језика из које је и тема докторске дисертације.

III КРИТЕРИЈУМИ И РАЗЛОЗИ НА КОЈИМА СЕ ЗАСНИВА ПОЗИТИВНА ОЦЕНА О ПОДОБНОСТИ КАНДИДАТА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу увида у приложену документацију и анализе објављених радова, Комисија констатује да кандидаткиња испуњава услове за израду докторске дисертације. Славица Василијевић је положила све испите предвиђене програмом докторских студија и реализовала студијски истраживачки рад у консултацији са изабраним наставником (потенцијалним ментором) из уже научне области из које је и предложена тема докторске дисертације.

Кандидаткиња Славица Василијевић је 04.03.2022. године приступила одбрани предложене теме докторске дисертације пред Комисијом у саставу: др Миле Вуковић, редовни професор Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију; др Славица Голубовић, редовни професор Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију у пензији и др Надица Јовановић Симић, редовни професор Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију. Комисија је констатовала да је кандидаткиња успешно одбранила предложену тему докторске дисертације (Записник о одбрани број 7/13, од 04.03.2022. године).

Славица Василијевић има објављене радове који припадају ужој научној области *Поремећаји језика* из које је предлог пројекта докторске дисертације. Радови су непосредно и посредно повезани с темом докторске дисертације. Комисија сматра да кандидаткиња поседује неопходна знања из области којој припада предлог теме докторске дисертације.

IV ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

Проф. др Миле Вуковић је редовни професор Универзитета у Београду - Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на коме је запослен од 1989. године. У звање редовног професора за ужу научну област *Поремећаји језика*, изабран је 16.03.2011. године. Ангажован је у реализацији наставе на свим нивоима студија, и то на следећим предметима: *Афазиологија, Поремећаји комуникације код трауматских оштећења мозга и Неуродегенеративни поремећаји говора и језика (*Основне академске студије), *Приступи у третману неурогених поремећаја говора и језика* (Мастер академске студије) и *Неурогени поремећаји комуникације* (Докторске академске студије).

Проф. др Миле Вуковић је био продекан за наставу Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију у периоду од 2002. до 2004. и од 2011. до 2015. године. Такође је био главни и одговорни уредник за издавачку делатност Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију у периоду од 2012. до 2020. године. Члан је више међународних и националних струковних удружења, као и уређивачких одбора националних и међународних часописа.

Проф. др Миле Вуковић је био ангажован као истраживач у реализацији више научних пројеката и руководилац пројекта *Евалуација третмана стечених поремећаја говора и језика* (број 179068), који је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, од 2011. до 2019. године. Такође, учествовао је

у међународним пројектима: *The Public Awareness of Aphasia* и *The Collaboration of Aphasia Trialists.*

Објављени радови проф. др Милета Вуковић припадају ужој научној области *Поремећаји језика. У* свом научно-истраживачком раду проф. др Миле Вуковић превасходно се бави карактеризацијом стечених и развојних језичких поремећаја, и унапређивањем методологије процене и третмана у овој области. До сада је објавио преко 350 научних радова. У претходних десет година (од 2012. до 2021.), проф. др Миле Вуковић објавио је укупно 120 библиографских јединица, и то један рад категорије М13, четири рада категорије М14, пет радова категорије М21, један рад категорије М22, три рада категорије М23, два рада категорије М24, један рад категорије М31, осамнаест радова категорије М33, 20 радова категорије М34, пет радова категорије М42, једанаест радова категорије М45, 15 радова категорије М51, 18 радова категорије М52, два рада категорије М61, девет радова категорије М63 и пет радова категорије М64.

Релевантни научни радови проф. др Милета Вуковића:

1. **Vuković, M.,** Sukur, Ž., Vuković, I., Salis, C., & Code, C. (2021). Reliability and validity of the Stroke and Aphasia Quality of Life Scale-39 (SAQOL-39) for a Serbian population. *International Journal of Speech-Language Pathology,* 1-5. doi: 10.1080/17549507.2021.1971298
2. **Vukovic, M.**, Milovanovic, T., & Miller, N. (2021). Assessing oral word reading ability in Serbian speakers with acquired aphasia. *Journal Of Neurolinguistics, 59*(2), 101003. doi: 10.1016/j.jneuroling.2021.101003
3. Vasilijević, S., Vuković, M., & Jerkić, L. (2021). Cognitive and language deficits in vascular dementia. *Acta medica medianae, 60*(3), xx-xx. doi:10.5633/amm.2021.0312
4. **Vuković, M**., i Jerkić, L. (2021). Kognitivni i jezički deficiti kod osoba sa Parkinsonovom bolešću. *Specijalna edukacija i rehabilitacija, 60*(3), 203-218. DOI: 10.5937/specedreh20-32850
5. **Vuković, M**. (2019). Neurodegenerativni poremećaji govora i jezika. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
6. **Vukovic, M.**, Matic, D., Kovac, A., Vukovic, I. & Code, C. (2017). Extending knowledge of the public awareness of aphasia in the Balkans: Serbia and Montenegro. *Disability and Rehabilitation, 39*(23), 2381-2386. doi.org/10.1080/09638288.2016.1226410. ISSN: 0963-8288.
7. **Vuković, M.,** Vuković, I., & Miller, N. (2016). Acquired dyslexia in Serbian speakers with Broca's and Wernicke's aphasia. *Journal of Communication disorders, 61,* 106-118. ISSN: 0021-9924
8. Nenadovic, V., Stokic, M., **Vukovic, M**., Djokovic, S., & Subotic, M. (2014). Cognitive and Electrophysiological Characteristics of Children with Specific Language Impairment and Subclinical Epileptiform EEG, *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology, 36* (9), 981-991.

9. **Vuković, M.,** Sujić R., Petrović- Lazić M., Miller N., Milutinović, D., Babac, S., & Vuković, I. (2012). Analysis of voice impairment in patients with aphasia after stroke-underlying neuroanatomical substrates. *Brain & Language, 123,* 22-29.
10. **Vuković M**., & Stojanovik, V (2011). Characterizing developmental language impairment in Serbian-speaking children: A preliminary investigation. *Clinical Linguistics & Phonetics, 25*(3),187-197.
11. **Vuković, M**., Vuković I, & Stojanovik V. (2010). Investigation of language and motor skills in Serbian speaking children with specific language impairment and in typically developing children. *Research in Developmental Disabilities, 31,* 1633–1644.
12. **Vukovic, M.,** Vuksanovic, J., &Vukovic, I. (2008). Comparison of the recovery patterns of language and cognitive functions in patients with post-traumatic language processing deficits and in patients with aphasia following a stroke. *Journal of communication disorders, 41,* 531-552.

Комисија сматра да ***проф. др Миле Вуковић*** *испуњава услове за ментора предложене теме докторске дисертације. Проф. др Миле Вуковић реализује наставу на предметима који припадају ужој научној области Поремећаји језика и има потребан број објављених научних радова.*

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

Формулација назива дисертације

Предложени назив докторске дисертације је КАРАКТЕРИСТИКЕ ЈЕЗИЧКИХ ПОРЕМЕЋАЈА КОД ОСОБА СА ВАСКУЛАРНОМ ДЕМЕНЦИЈОМ**.**

Комисија сматра да је предложени назив докторске дисертације јасно формулисан и да адекватно изражава суштину предмета истраживања.

Предмет истраживања

Предмет истраживања су језички поремећаји код васкуларне деменције. Значај предмета истраживања произилази из чињенице да је васкуларна деменција релативно често заступљена у популацији особа с деменцијом и да су језички поремећаји саставни део клиничке слике деменције. Такође, у избору предмета истраживања пошло се и од тога да језички поремећаји могу бити од значаја за диференцирање типа и тежине деменције, за праћење напредовања болести и третман пацијената.

Преглед литературе показује да постоји релативно мало студија посвећених проучавању језичких поремећаја код особа с васкуларном деменцијом (ВаД). Додатно, студије су углавном изведене на малом броју случајева, и фокусиране су на испитивање само неких аспеката језичких способности (на пример: именовања, понављања, препознавања речи). Такође, увид у доступну литературу указује на значајне варијације у налазима језичких поремећаја код ВаД. У студијама поремећаја експресивног језика наводе се дефицити конфронтационог именовања, проналажења речи током спонтаног говора, неразумљив говор и редукована синтакса. С друге стране, малобројне студије у области рецептивног језика углавном описују дефиците разумевања сложеног језичког материјала. Надаље, у ретким студијама о способности читања могу се наћи

неспецифични налази, на пример: читање је варијабилно оштећено. Веома мали број истраживача бавио се испитивањем модалитета језичке функције код особа са ВаД. У овим студијама, које су иначе вршене на малом броју случајева, наводи се да поремећаји језика код неких особа са ВаД подсећају на поједине типове класичних афазичких синдрома.

Евидентно је да недостају систематизована истраживања језичких способности код особа с васкуларном деменцијом. Посебно се уочава недостатак процене различитих аспеката језичке структуре: фонологије, граматике и семантике. Такође, недостаје свеобухватно истраживање језичких модалитета, како би се добила слика о клиничком профилу језичког поремећаја. Најзад, на српском говорном подручју до сада није рађено обухватније истраживање језичких поремећаја код особа са ВаД. Предложени пројекат докторске дисертације заснован је на анализи различитих нивоа језичке структуре, као и анализи интегритета језичких модалитета, те пружа могућност да се утврде карактеристике поремећаја језика код особа са овим типом деменције.

Комисија сматра да је предмет истраживања актуелан и важан, те да има адекватно научно утемељење у савременим теоријским концептуализацијама и емпиријским истраживањима. Такође, реализација овог предмета истраживања поседује потенцијал да допринесе унапређењу уже научне области Поремећаји језика.

Познавање проблематике на основу изабране литературе

Предлог пројекта докторске дисертације садржи обиман и свеобухватан попис литературе у коме су наведени релевантни теоријски и емпиријски научни радови на енглеском и српском језику из области којој припада предложена тема. Предност је дата радовима новијег датума, али су обухваћене и раније објављене студије и публикације од фундаменталног значаја за ову проблематику.

На основу пописа полазне литературе који се налази у предлогу пројекта докторске дисертације, Комисија оцењује да кандидаткиња има целовит увид у савремена теоријска и емпиријска сазнања у вези са предложеном темом.

Циљеви истраживања

На основу дефинисаног проблема истраживања, формулисани су следећи истраживачки циљеви:

1) Утврђивање језичких дефицита у различитим нивоима језичке структуре (фонологији, граматици и семантици);
2) Утврђивање језичких дефицита у односу на модалитет језичке функције (спонтани говор/дискурс, разумевање језика, именовање, понављање, читање и писање);
3) Утврђивање језичких способности у односу на степен/тежину деменције.

Задаци истраживања

У односу на дефинисане циљеве, постављено је 14 истраживачких задатака који обухватају следеће домене:

1) Прикупљање социодемографских података о испитаницима и обављање кратке процене менталног статуса.
2) Процена различитих нивоа језичке структуре (фонологије, граматике, и семантике).
3) Процена различитих модалитета језичке функције (аудитивно разумевање, спонтани говор/дискурс, именовање, понављање, читање и писање).
4) Поређење језичких способности испитаника са васкуларном деменцијом с језичким способностима контролне групе одраслих испитаника без неуролошког поремећаја.
5) Испитивање корелације између испитиваних језичких способности и тежине деменције.

Хипотезе истраживања

У складу са постављеним циљевима, формулисане су следеће хипотезе:

1) Постоји разлика у језичким способностима између особа с васкуларном деменцијом и контролне групе испитаника без неуролошког поремећаја;
2) Особе са васкуларном деменцијом имају ниже фонолошке способности у поређењу с контролном групом;
3) Особе са васкуларном деменцијом имају ниже граматичке способности у поређењу са контролном групом;
4) Особе с васкуларном деменцијом имају ниже лексичко-семантичке способности у поређењу с контролном групом;
5) Особе са васкуларном деменцијом имају лошију способност разумевања језика у поређењу с контролном групом;
6) Особе с васкуларном деменцијом се разликују у погледу способности спонтане продукције језика/формирања дискурса у поређењу с контролном групом;
7) Особе с васкуларном деменцијом имају лошије способности репетиције језичких стимулуса у поређењу с контролном групом;
8) Особе с васкуларном деменцијом имају лошије способности читања у поређењу с контролном групом;
9) Особе с васкуларном деменцијом имају лошије способности писања у поређењу с контролном групом
10) Језичке способности корелишу с тежином деменције

Комисија сматра да су хипотезе истраживања добро формулисане и да су правилно изведене из постављених циљева истраживања.

Узорак и план истраживања

Узорак ће чинити 60 одраслих испитаника оба пола, подељених у две групе: експерименталну (клиничку) и контролну. Клиничку групу ће чинити 30 испитаника с васкуларном деменцијом, док ће контролну групу чинити 30 испитаника без неуролошког оштећења и језичког поремећаја. Испитаници експерименталне и контролне групе ће бити уједначени према полу, годинама образовања и старости. Узорком ће бити обухваћени искључиво испитаници којима је матерњи језик српски.

Критеријуми за укључивање у експерименталну групу су:

1) да испитаник има постављену дијагнозу васкуларне деменције;
2) да је деменција благог или умереног степена;
3) да је свим испитаницима матерњи језик српски;
4) да имају најмање четири године формалног образовања;
5) да не постоје подаци о постојању сметњи или проблема у развоју језика, интелектуалној ометености или сензорним оштећењима;
6) да су испитаници били функционални у свакодневном животу пре постављене дијагнозе васкуларне деменције.

Анализом медицинске документације и анамнестичких података о испитанику биће преузети подаци о социодемографским варијаблама (полу, старости и годинама образовања, присуству/одсуству сметњи у развоју језика, билингвизму), као и подаци о присуству/одсуству сензорних оштећења.

Критеријуми за укључивање испитаника у контролну групу су одсуство неуролошког и језичког поремећаја, интелектуалне ометености и сензорног оштећења.

Планирано је да се истраживање реализује током 2022. године у установама за смештај и лечење особа с деменцијом на подручју града Београда. Истраживање ће бити спроведено у три фазе. У првој фази ће се, према унапред утврђеним критеријумима, одабрати испитаници који ће бити укључени у клиничку групу (особе са васкуларном деменцијом) и контролну групу (неуролошки здрави говорници). У другој фази истраживања биће прикупљени подаци, док ће се у трећој фази вршити анализа и интерпретација прикупљених података, и писање рада.

Комисија сматра да предвиђени начин формирања узорка одговара циљу и задацима истраживања. План рада је добро осмишљен и може да се реализује у реалном року.

Методе и инструменти истраживања

У раду ће бити коришћене различите истраживачке методе. Углавном ће се користити дедуктивна, аналитичка и синтетичка метода. У обради добијених података користиће се одговарајуће статистичке методе.

За прикупљање података биће коришћени тест мерни инструменти. Предложени тестови се могу сврстати у три групе: 1. Тестови за процену општег когнитивног статуса, 2. Тестови за процену различитих нивоа језичке структуре и 3. Тестови за процену језичких модалитета.

Тестови за процену општег когнитивног статуса:

Мини-ментал тест (Folstein et al., 1975) – Користи се за скрининг когнитивних поремећаја код различитих облика неуропатологије, а посебно за скрининг деменције. Тест садржи задатке за процену следећих когнитивних функција: просторне и временске оријентације, памћења, пажње, рачунања, присећања, језичких и визуо-конструктивних функција. Максималан број поена на тесту износи 30 поена. Скор од 25 и мање поена указује на пад когнитивних способности, тј. присуство деменције.

Тест цртања сата - Од испитаника се тражи да без гледања на сат нацрта цифрарник и казаљке тако да показују десет минута до 11 сати или да нацрта цифрарник и казаљке које показују осам сати и 20 минута. Успешно извршавање овог задатка захтева очувано памћење, визуоспацијалне способности и егзекутивне функције. Скор мањи од 5 поена на овом тесту указује на присуство деменције (Vuković, 2019a).

Тестови за процену језичке структуре:

1. Субтестом минималних парова из теста Психолингвистичке процене језичког процесирања код особа са афазијом (Psycholinguistic Assessment Language Processing in Aphasia – PALPA; Kay et al., 1992) процењиваће се фонолошке способности. Један део теста односи се на минималне парове речи, а други на минималне парове не-речи. Код минималних парова речи, испитивач чита две речи које су у потпуности идентичне или се разликују у једном гласу (нпр. кућа-кућа или рука-лука). Од испитаника се захтева да каже да ли су изговорени парови исте речи или су различите. Минимални парови не-речи читају се на исти начин (нпр. зог-зог или зог-зег). Такође, у истраживању ће бити примењен Субтест понављања не-речи.

2. Тест морфосинтаксичких способности (Vuković, 2020a) користиће се за процену граматичке структуре. Тест процењује употребу граматичких маркера за падеж, број, род, лице и време. Састоји се од 15 задатака и два задатка за вежбу. За сваки тачан одговор испитаник добија 1 поен. На тај начин може да оствари максимално 15 поена.

3. *Тест слика „брање јабука“* – Анализираће се број речи у дискурсу, врста речи, број и врсте реченица, и садржај/значење.

За процену семантичких способности применићe се следећи тестови:

1. *Северозападна батерија тестова за именовање* (Northwestern Naming Battery – NNB; Thompson et al., 2012). Користи се за испитивање способности именовања предмета/објеката и активности, аудитивног разумевања именованих појмова и семантичких асоцијација. Тест обухвата задатке за именовање појмова које припадају различитим категоријама: одећа, алат, животиње, воће, делови тела, боје, што омогућава испитивање утицаја семантичке категорије на лексичко-семантичке способности. У субтесту семантичких асоцијација од испитаника се захтева да одабере парове објеката повезаних по значењу.

2.Тестови вербалне флуентности користиће се с циљем процене генерисања речи. Биће коришћена два теста: 1) Тест фонемске флуентности (гласови К, М и С) и 2) Тест семантичке флуентности (набрајање животиња). Од испитаника се захтева да наброји што већи број речи које припадају одређеној семантичкој категорији или да наведе семантички значајне речи које почињу одређеним гласом, за ограничен временски интервал. Време тестирања је ограничено на један минут.

3. Пибоди сликовни тест речника - *PPVT-III-HR* (Dunn et al., 2010) – Тест омогућава процену рецептивног речника, као и вербалних способности на узрасту од 2,5 до 90 и више година. У дисертацији ће се применити делови теста намењени одраслим особама. Примена теста у овом истраживању има за циљ утврђивање лексичко-семантичких способности код особа са ВаД. Поред задатка за увежбавање,

тест садржи 17 низова са по 12 слика, односно задатака, поређаних према нивоу сложености. На свакој страници се налазе по 4 црно-беле илустрације; испитивач изговара реч, а испитаник треба да препозна и покаже именовани појам. Сирови скор се добија тако што се саберу сви тачни одговори пацијента и одузму од максималног броја поена који може да се постигне.

Тестови за процену језичких модалитета:

Бостонски дијагностички тест за афазије (Boston Diagnostic Aphasia Examination – BDAE; Goodglass & Kaplan, 1983) користи се за дијагностиковање афазије, али се примењује за процену језичких поремећаја код особа с деменцијом. Тест омогућава процену следећих језичких модалитета: спонтаног говора, разумевања, понављања, именовања, читања и писања. На основу добијених резултата, пацијенти могу да се класификују у неки од познатих облика афазичких синдрома (Vuković, 2016).

Скрининг тест за афазије за говорнике српског језика (Vuković, 2010**) –** Користи се за брзу и кратку процену језичких способности. Намењен је за процену афазије, као и језичких поремећаја у деменцији. Тест обухвата испитивање свих језичких модалитета (спонтаног говора, разумевања језика, именовања, понављања, читања и писања). Скоровање се врши према датом упутству, а максимални скор на тесту износи 50 поена.

*Токен Тест (*De Renzi & Vignolo, 1962) – Примарно је намењен за процену поремећаја разумевања језика код особа с афазијом и деменцијом. Од испитаника се тражи да извршава вербалне налоге формулисане синтаксичким конструкцијама различитог нивоа сложености. За сваки тачно извршени налог испитаник добија један поен, те максимални скор на тесту износи 62 поена.

Бостонски тест именовања (Boston Naming Test – BNT; Kaplan et al., 1983) - Намењен је испитивању способности именовања код особа са афазијом, као и детекцији поремећаја проналажења речи код особа с деменцијом. Тест се састоји од 60 ајтема (црно-белих цртежа), рангираних према фреквентности у свакодневном животу. Испитанику се показује један по један ајтем са захтевом да га именује. Скоровање се врши према упутству теста, а максимални број поена на тесту је 60 (Vuković, 2015, 2016).

Тест - слика "Брање јабука" (Vuković, 2020b) користиће се за процену дискурса. Анализираће се број речи у дискурсу, врста речи, број и врсте реченица, и садржај/значење.

Тестом читања речи (Vuković, 2019b) - процењиваће се брзина читања, утицај врсте речи на способност читања и типови грешака. Тест се састоји од шест категорија од по 20 речи у свакој категорији. За сваку тачно прочитану реч испитаник добија 1 поен, тако да максималан број поена на тесту износи 120.

Субтест „Писање" из Бостонског дијагностичког теста за афазије користиће се за процену способности писања.

Комисија сматра да су предложени инструменти и методе у складу са предметом и циљем истраживања.

Методе статистичке обраде података

У складу са циљевима истраживања примениће се различите анализе и поступци дескриптивне и инференцијалне статистике, уз помоћ статистичког пакета намењеног за обраду података у друштвеним наукама. С циљем интерпретације структуре узорка биће коришћене методе дескриптивне статистике (фреквенције, проценти, аритметичка средина, стандардна девијација). Зависно од тога да ли резултати Колмогоров-Смирнов теста показују одступање од модела нормалне расподеле, примениће се параметријски, односно непараметријски статистички тестови. За испитивање повезаности различитих варијабли биће коришћена корелациона анализа. Резултати истраживања ће бити представљени табеларно или графички.

Према мишљењу Комисије, предложене методе статистичке обраде података одговарају циљевима, задацима и инструментима истраживања.

Очекивани резултати и научни допринос

Очекивани резултати истраживања се могу сагледати кроз три домена. Први домен односи се на разматрање поремећаја различитих нивоа језичке структуре, други на разматрање поремећаја језичких модалитета, а трећи на дефинисање клиничког профила језичког поремећаја.

Полазећи од тога да је литература оскудна подацима о језичким поремећајима код особа с васкуларном деменцијом, те да у Србији до сада нису рађена истраживања која се на систематичан и свеобухватан начин баве поремећајима језика код ове категорије оболелих, очекујемо да налази истраживања допринесу ближем одређивању и разумевању природе језичких поремећаја код васкуларне деменције. Додатно, резултати истраживања могу бити полазна основа за унапређење процене и третмана особа с васкуларном деменцијом.

Комисија сматра да су очекивани резултати и научни допринос јасно формулисани и изведени из предлога теме докторске дисертације, те да су утемељени на савременим теоријским и емпиријским достигнућима на пољу проучавања језичких поремећаја неурогене етиологије.

VI ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА

Увидом у приложену документацију, Комисија је констатовала да кандидаткиња испуњава све услове за израду докторске дисертације. Славица Василијевић је положила све испите предвиђене наставним планом докторских студија, има објављене научне радове из уже научне области којој припада предложена тема докторске дисертације. Такође, Славица Василијевић је реализовала студијски истраживачки рад из уже научне области из које је предложена тема, а 04.03.2022. године успешно је одбранила предложену тему докторске дисертације.

На основу анализе предлога теме докторске дисертације, Комисија је закључила да је тема актуелна и значајна за развој и унапређење уже научне области *Поремећаји језика*. Комисија сматра да предмет истраживања има адекватно теоријско и емпиријско утемељење, да су истраживачки циљеви, задаци, хипотезе и узорак јасно дефинисани и усклађени са предметом истраживања, те да је емпиријско истраживање адекватно методолошки конципирано.

На основу наведених података о ментору, Комисија је закључила да је проф. др Миле Вуковић подобан за ментора предложене теме докторске дисертације.

На основу наведених чињеница и оцена, Комисија предлаже Већу за мастер, специјалистичке и докторске студије, Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију да упути Наставно-научном већу Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију предлог да Славици Василијевић одобри израду докторске дисертације под називом КАРАКТЕРИСТИКЕ ЈЕЗИЧКИХ ПОРЕМЕЋАЈА КОД ОСОБА СА ВАСКУЛАРНОМ ДЕМЕНЦИЈОМ и да за ментора именује проф. др Милета Вуковића, редовног професора Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију.

У Београду, 20.04.2022.

КОМИСИЈА

_____

др Миле Вуковић, редовни професор
Универзитета у Београду – Факултета за
Специјалну едукацију и рехабилитацију, ментор

_____

др Славица Голубовић, редовни професор
Универзитета у Београду – Факултета за
Специјалну едукацију и рехабилитацију у пензији

_____

др Надица Јовановић Симић, редовни професор
Универзитета у Београду – Факултета за
Специјалну едукацију и рехабилитацију

_____

др Бојана Дрљан, доцент
Универзитета у Београду – Факултета за
Специјалну едукацију и рехабилитацију

_____

др Елка Стефанова, редовни професор
Универзитета у Београду – Медицинског факултета